

Bijlage 4. Reflectie externe deskundigen

Naar aanleiding van het debat in de commissievergadering van 12 februari is aanvullend een aantal extern deskundigen gevraagd om een reflectie te geven op de actualisatie van de BOVI2050. Dit om de actualisatie in een nog breder maatschappelijk perspectief te plaatsen. Daarbij is hen gevraagd te reflecteren op welke punten worden onderschreven vanuit hun eigen expertise, of er nog een essentiële toevoeging ontbreekt en zo ja, wat hun suggestie zou zijn. De reflecties zijn in deze bijlage samengevoegd.

KORTE NOTITIE

Beste heer Van Eijk,

Op 15 februari heeft u mij telefonisch en via de mail gevraagd om een korte en snelle reflectie op de actualisatie van de BOVI2050: blauwe omgevingsvisie 2050 van Waterschap Vallei en Veluwe. In het voorwoord wordt beschreven “De BOVI2050 is ons kompas en geeft richting aan opgaven waar wij voor staan”. Ik heb de visie en de kaart door die ogen bekeken.

De zaken die mij in positieve zin opvallen:

- De diversiteit aan ingrijpende opgaven en de bijbehorende dilemma's zijn helder en volledig in beeld gebracht.
- Er wordt helder geschetst welke principes en uitgangspunten het waterschap hanteert bij de uitwerking van de BOVI.
- De uitwerking van de opgaven worden integraal en gebiedsgericht uitgewerkt, bv op de uitvouwkaart en mn bij de voorzetten voor het gebiedsperspectief per (deel)stroomgebied.
- De teksten en kaarten hebben een stimulerende en verbindende toon. Het is duidelijk dat het waterschap de opgaven integraal en in overleg met alle betrokken partijen wenst op te pakken.

Aandachtspunten die mij opvallen:

- Ik vraag me af of het waterschap prioritering durft aan te brengen in alle opgaven. En of ze scherpere keuzes durft te maken ten aanzien van die prioritaire opgaven. Er wordt geschreven “De leefomgeving levert ons veel, maar niet alles kan”. Wat kan er dan concreet NIET meer volgens het waterschap? De toonzetting is erg stimulerend en positief, maar ik zoek naar een soort “ondergrens”: welke zaken gaat het waterschap echt anders doen en durft ze wellicht ook af te dwingen om de belangrijkste opgaven te realiseren?

- Ik vind de aandacht en het perspectief voor de landbouw onderbelicht ten opzichte van de aandacht voor groene en blauwe aspecten. Het valt me bv aan de binnenzijde van de opvouwkaart op, waar ik lees over groenblauwe flanken, groenblauwe dooradering, groene longen en groenblauwe verdichting. Als ik zoek naar zaken die met (perspectief voor de) landbouw te maken hebben, herken ik heel weinig. Dat terwijl volgens de visie wordt gestreefd naar een balans tussen natuur en landbouw en de landbouw, zeker in bepaalde delen van het beheersgebied, een belangrijke grondgebruiksvorm is. Bovendien hebben veel agrariers het gevoel dat overheden vooral aandacht hebben voor natuur, klimaat, duurzaamheid, etc, maar nauwelijks aandacht lijken te hebben voor het perspectief voor de agrarische sector. Een perspectief voor de agrarische sector dat vanzelfsprekend moet passen binnen de grenzen die het bodem- en watersysteem stelt.

Tenslotte: De notitie heb ik bewust in de ik-vorm geschreven, omdat mijn snelle en korte reactie wellicht onvoldoende recht doet aan jullie werk. De snelle, korte reactie is bovendien niet opgesteld volgens de kwaliteitseisen die we als CLM Onderzoek en Advies hanteren voor onze rapporten.

Met vriendelijke groet,

Edo Dijkman
Directeur CLM Onderzoek en Advies BV

Reflectie op BOVI2050 Waterschap Vallei en Veluwe.

De BOVI2050 benadert het gebied De Veluwe vanuit een heel ander perspectief dan we gewend zijn de afgelopen tijd. Namelijk vanuit het water systeem in plaats van uit de stikstof problematiek. Dat op zich is al een verfrissende kijk. Op een gedegen manier worden de onderliggende systemen in kaart gebracht en in verbinding gebracht met de uitdagingen die we boven de grond voelen. Klimaat verandering, water te korten en water overlast maar ook waterkwaliteitszaken komen aan de orde. De beschrijving van de uitdagingen en van de oplossingen zijn helder maar wel hoog over. We zien in dit document de nodige overeenkomsten met de AgroFoodvide2040 die Rabobank zelf onlangs gepubliceerd heeft. Zo redeneren we beide vanuit milieugebruiksruimte en brede welvaart als richtinggevende kaders waar oplossingen aan moeten voldoen.

Voor alle grote uitdagingen worden oplossingsrichtingen geschetst en voorzichtig taakstellingen benoemd.

Maar het blijft een goed verhaal op een hoog abstractie niveau wat maakt dat velen er gemakkelijk achter kunnen gaan staan. Wat dan geen garantie biedt dat een ieder ook de echte consequenties van deze visie doorziet, doorleeft en bereid is te accepteren.

In de BOVI2050 worden nergens de scherpe keuzes die gemaakt moeten gaan worden in beeld gebracht. Zo wordt er ergens benoemd dat schoon water belangrijk is en dat dus voorkomen moet worden dat de kwaliteit van het water bedreigt wordt door dierlijke belasting. De conclusie waar de dierlijke belasting nu dan te hoog is wordt niet getrokken. Maar hoe die te hoge belasting dan voorkomen moet worden en welke impact dat bv kan hebben op de landbouw in dat gebied, dat wordt niet beschreven. Dat zie ik eigenlijk een beetje door het hele stuk heen, dat is waarschijnlijk een bewuste keuze. Maar het laat mij als lezer toch een beetje achter met het beeld dat er een gedegen analyse gemaakt is, dat er oplossingen zijn voor de uitdagingen. Maar met welke keuzes en "pijn" deze oplossingen gepaard zullen gaan, dat blijft onder het wateroppervlak. Nog even zoetwater als voorbeeld. De beschikbaarheid hiervan wordt een groot issue, er zullen dus keuzes gemaakt moeten worden wie wanneer over welke hoeveelheid water kan beschikken. Dit betekent iets voor het ruimtelijke ordeningsbeleid, maar moet misschien ook wel consequenties hebben voor het vestigingsbeleid voor nieuwe bedrijven. Bedrijven die veel (koel) water nodig hebben, is daar nog wel plaats voor in het werkgebied van Vallei en Veluwe? Er is een grote zoetwater voorraad aanwezig en deze willen we natuurlijk in standhouden. Maar meer water laten infiltreren, wat betekent dat voor de eigenaren en gebruikers van de grond waar die infiltratie moet plaatsvinden? Er wordt in de visie stevig ingezet op groen/blauwe dooradering als een van de oplossingen. Maar die groen/blauwe dooradering is niet gratis en zal vooral op grond plaats moeten vinden die niet in handen van de overheid is. Dat vraagt dus een grote inspanning om gerealiseerd te krijgen.

Een andere vraag die ik nog heb is of dit hele gebied nu ook nog een water verantwoordelijkheid heeft naar de omringende gebieden? De watersystemen zijn heel goed in beeld gebracht maar de uitdagingen gaan vooral over wat er in het gebied zelf aan uitdagingen ligt en veel minder over wat de relatie is met de omringende watersystemen.

Al met al een hele goede analyse van het onderliggende watersysteem in relatie tot de landschappelijke structuren en het landgebruik. Vanuit die analyse worden er oplossingsrichtingen geschetst die door de manier van presenteren haalbaar lijken. Ze zullen dat ongetwijfeld ook zijn, maar de keuzes die hiervoor gemaakt moeten worden blijven onderbelicht. Daardoor wordt niet duidelijk waar de pijn geleden moet worden die samengaan met de voorgestelde oplossingen. Die pijn zal er namelijk zeker zijn. Maar ik wil nogmaals benadrukken dat ik veel waardering heb voor de analyse en hele benaderingswijze. Dat biedt een goede uitgangspositie om de juiste keuzes te maken naar een mooiere toekomst toe.

Alex Datema

Reflectie op actualisatie BOVI 2050 vanuit de financiële sector

Voor de financiële sector is het belangrijk dat woningen en economische activiteiten financieerbaar en verzekeraar blijven. Daarom is klimaatadaptatie heel belangrijk. Twee jaar geleden is de [Werkgroep Klimaatadaptatie](#) van het Platform voor Duurzame Financiering opgericht. In deze werkgroep werken financiële instellingen (banken, verzekeraars, pensioenfondsen en institutionele vastgoedbeleggers) samen met enkele ministeries en de Staf Deltacommissaris. Het doel van de werkgroep is om te onderzoeken wat de invloed is van klimaatverandering en klimaatadaptatie op de financiële sector, maar ook welke bijdrage de financiële sector, al dan niet samen met de overheid, aan klimaatadaptatie kan leveren. In december 2023 heeft de Werkgroep het rapport “Klimaatadaptatie in een stroomversnelling, financiële sector en overheid samen aan de slag” [aangeboden aan minister Harbers](#) van Infrastructuur en Waterstaat. De Werkgroep gaat nu aan de slag met de aanbevelingen en wil ook pilots starten om te experimenteren in de samenwerking met de overheid en het ontwikkelen van financiële oplossingen voor klimaatadaptatie.

Ik wil het Waterschap Vallei en Veluwe complimenteren met de actualisatie van de BOVI 2050. Waterveiligheid krijgt een belangrijke plek en de visie is water en bodem sturend ingericht. Dit sluit aan bij de aanbeveling vanuit de Werkgroep Klimaatadaptatie aan de overheid om duidelijkheid te creëren over waar te bouwen. Gezien de grote behoefte aan ruimte mede voor de vergroting van het woningaanbod wordt het belang van klimaatadaptieve ontwikkeling genoemd in de actualisatie van de BOVI 2050. Dat sluit ook aan bij de aanbevelingen van de Werkgroep Klimaatadaptatie. Door de eisen die de overheid en de financiële sector bij financiering of verzekering stellen goed op elkaar uit te lijnen, kan de effectiviteit van klimaatadaptatie worden vergroot. De Werkgroep Klimaatadaptatie werkt daarom graag samen met overheden, zoals het Waterschap Vallei en Veluwe, om hier verder invulling aan te geven.

Gijs Kloek, Achmea

Voorzitter Werkgroep Klimaatadaptatie van het Platform voor Duurzame Financiering

Reflectie op de Actualisatie BOVI (Blauwe OmgevingsVisie) van Waterschap Vallei & Veluwe

Inleiding

Gevraagd is een reflectie op de actualisatie BOVI (hierna: BOVI-Act) die voortbouwt op de in 2019 verschenen BOVI van het Waterschap met specifiek de volgende vragen:

- Welke punten onderschrijf je van harte vanuit jouw eigen expertise
- Ontbreekt er nog een essentiële toevoeging? Zo ja wat zou je suggestie zijn.

Hieronder ga ik in op die vragen en veroorloof me dan nog wat detailopmerkingen. Mijn expertise ligt daarbij op het vlak van de landbouweconomie en ik maak gebruik van enkele adviezen waar ik als Raadslid van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur bij betrokken was of ben, maar zonder dit namens de raad te doen.

Punten van adhesie

De BOVI en BOVI-Act lijken mij zeer nuttige beleidsdocumenten waarmee het waterschap zijn taken kan vormgeven en de samenwerking met andere overheden en gebiedspartners aan kan gaan. Het is ook goed om na 5 jaar, met een nieuw bestuur en nieuwe ontwikkelingen inhoud te geven aan het in de BOVI aangekondigde karakter van een levend document. Nationale beleidsuitgangspunten zoals 'bodem en water sturend' lijken me verwerkt en toegepast voor het werkgebied. Ik zie elementen van een lagenbenadering en ontwerpend onderzoek. De weergave met kaartmateriaal en een illustratie van de mogelijke neerslag van de visie in het werkgebied zal beleidspartners aanspreken, net als de vormgeving van het materiaal, specifiek ook per deelgebied – ook al zijn er dan soms uitspraken over de bestemming van gronden of aanpak van de woningbouw waar gemeente en provincie meer over te vertellen hebben dan het waterschap in zijn Watertoets. Ook de focus op een concreet jaar, 2050 helpt aan helderheid.

Mogelijke essentiële toevoegingen

Er zijn mijns inziens drie punten die door de gekozen aanpak niet zo goed uit de verf komen. De eerste is dat het werkgebied wel erg geïsoleerd van de rest van Nederland wordt bekeken. Mijn inschatting is dat Nederland de komende decennia grote verwachtingen heeft voor het werkgebied van het waterschap, als het gaat om drinkwaterwinning, woningbouw en mogelijk ook recreatie en natuur. Een lijstje dat wellicht ook nog met defensie en bedrijventerreinen is uit te breiden. Net zoals het gebied wellicht verwachtingen heeft over de levering van windenergie uit andere regio's. Met name drinkwaterwinning lijkt al op korte termijn meer aandacht te moeten krijgen. Zie de noodkreten van de drinkwaterbedrijven. De BOVI-Act heeft het over in potentie zelfvoorzienend gebied, maar wat mij betreft gaat er meer urgentie uit van de BOVI die nog schreef over nationale strategische voorziening, en duidelijk een gebied ten Noorden van Barneveld op de kaart zette waar andere functies niet aan de orde konden zijn. Dat zie ik op de huidige illustraties niet terug. Het lijkt me verstandig om met waterwinbedrijven na te gaan hoe het potentieel van de Veluwe en Heuvelrug gebruikt kan worden voor de waterwinning en wat dat betekent voor het huidige (agrarisch) grondgebruik en hoe die gebruikers van die ontwikkeling kunnen profiteren. Hier is een actievere aanpak op het eigen water-domein gewenst, dan nu uit het stuk blijkt.

Een tweede punt betreft het feit dat de BOVI-Act zich vooral op 2050 richt. Dat is nog 25 jaar te gaan. Voor ondernemers die investeren in de landbouw of recreatie is dat wellicht genoeg: investeringen

zijn binnen die periode afgeschreven en terugkijkend op de vorige eeuw verandert het landschap in het buitengebied relatief snel.¹ Maar de aanleg van infrastructuur en woonwijken heeft veelal een bijna permanent karakter – de ontwikkeling van Apeldoorn sinds de komst van de spoorlijn draai je niet meer terug. Het waterschap zal die ontwikkelingen in een watertoets dus moeten beoordelen op de houdbaarheid over minstens 100 jaar en dus veel verder dan 2050. Gezien de snelheid van klimaatverandering zoals zich die nu voordoet, resp. de trage voortgang van de mondiale klimaatmitigatie, lijkt het dus gewenst rekening te houden met de wat extremere KNMI-scenario's, zoals 2 meter zeespiegelstijging in 2100. Nederland moet over 100 jaar zo'n stijging kunnen opvangen. De effecten voor bv. de IJssel- en Eemvallei (maar ook voor meer woningbouw in hogere delen van Nederland) kan ik niet overzien, maar het lijkt me in de communicatie met beleidspartners toch gewenst om ook naar deze ontwikkelingen (ver) na 2050 te kijken.

Het derde punt dat bij het werken met kaarten niet zo uit de verf komt is digitalisering. Dat is een van de belangrijkste technologische ontwikkelingen van onze tijd. In de landbouw leidt die o.a. tot precisielandbouw. Daar waar de BOVI-Act, meer nog dan de BOVI, nadruk legt op grote droogtes en gebrek aan wateraanvoer via de rivieren, ligt het voor de hand om hier ook met fijner instrumentarium iets te doen aan het alloceren van het schaarse water. Momenteel wordt er gewerkt met (eeuwigdurende) vergunningen en met beregeningsverboden: het mag of het mag niet. Het lijkt me een discussie waard en dat komende jaren onder de loep te nemen. Om te beginnen ligt het voor de hand -zoals de Rli bepleit in zijn advies over de Kaderrichtlijn Water- om alle onttrekkingen te monitoren (meten is weten, ook in de landbouw en sensortechnologie maakt hier komende decennia veel meer mogelijk) en vergunningen alleen voor bepaalde tijd (bv. die van de afschrijvingstermijn van de investerende onderneming) te verstrekken – anders moet je ze in de toekomst wellicht te vaak afkopen en worden ze ook te weinig geactualiseerd. Vervolgens kunnen we leren van landen die hier langer ervaring mee hebben en soms werken met economische instrumenten: betalen als het schaars is. Ook in andere markten zoals de energiemarkt zie je steeds meer dynamische beprijzing. Zo pakt een beregeningsverbod wel heel cru uit voor een boer die - onder de nieuwe regelingen van de EU- een beloning kan krijgen voor permanent grasland of een bio-based vezelgewas als dat 5 jaar staat, en net in het laatste jaar één beregening nodig heeft om het contract te volbrengen. Of – ander voorbeeld – waarom zou iemand met matig bodembeheer in mei nog water mogen gebruiken dat iemand met goed bodembeheer en een wat intensiever gewas in juni zou willen gebruiken?

Enkele kleinere opmerkingen

Hoewel niet gevraagd, kan ik niet nalaten nog een paar kleinere opmerkingen te maken die voor uw discussie of de eindredactie wellicht nuttig zijn:

- Welke waarden staan centraal / natuurlijk systeem: “Dit vraagt om een minder harde scheiding tussen natuur en landbouw”. In zijn algemeenheid lijkt dat in de huidige situatie van de landbouw, waar we de Kaderrichtlijn Water niet halen (en ook enkele andere milieuproblemen hebben) een waarheid als een koe, maar ik zou het niet tot een waarheid die overal tot 2050 geldt, willen verheffen. Ik kan me best voorstellen dat er plekken zijn (IJsselvallei, polder Mastenbroek ??) waar een veebedrijf prima kan functioneren en aan de emissie-eisen van de KRW etc. kan voldoen zonder meteen ook meer te doen aan natuurinclusiviteit en groen-blauwe dooradering of eco-systeemdiensten. En voor een mooi

¹ denk aan de komst van kunstmest, na de oorlog de komst van prikkeldraad, de opkomst van intensieve veehouderij met zijn stallen, de ruilverkaveling en vervolgens de vervanging van rogge door snijmais, de herbestemming van vrijkomende agrarische gebouwen, ruimte voor de rivier.

ruimtelijk, cultuur-historisch landschap zorgt. Ander voorbeeld: fruitteeltbedrijven brengen nu met een drone bloesems per boom in beeld, spuiten per boom, soms bovenin de boom meer (of minder) dan onderin en kunnen met hun sensordata laten zien dat ze bv. alleen een ziektehaard in het midden van een perceel bestrijden. Als je zo aan alle milieueisen voldoet, moet het dan per se natuurinclusief? Mogelijk is de tekst bedoeld op landschapniveau voor grote gebieden in kader van groenblauwe dooradering. Dan lijkt me dat juist, maar op bedrijfsniveau kunnen er vraagtekens bij worden gezet.

- Zelfde stuk: Klimaat: redactionele opmerking: het is niet 'hevige piekbuien of lange natte winters' maar EN
- Gerichte groenblauwe verdichting: hier wordt gedroomd dat er in 2050 niet gebouwd is op vruchtbare landbouwgronden voor voedselproductie. Het is maar een droom maar ook dit zou ik niet te absoluut nemen in het beleid van het waterschap. Om te beginnen zou ik geen onderscheid maken tussen landbouw voor voedselproductie en voor niet-voedselproductie. Als een landbouwer laanbomen zou kweken die nodig zijn in steden als Amersfoort of Apeldoorn (of Parijs) om de hittestress te verminderen, lijkt me dat geen mindere activiteit dan de teelt van een voedselgewas (waar mogelijk per ha. minder aan wordt verdiend). Ook een onderscheid tussen vruchtbare en minder-vruchtbare grond is best lastig omdat dit van teelten en teelttechniek af kan hangen. In Flevoland zag men de zwaardere kleigronden dicht bij de kom van de polder in de jaren 70 als vruchtbaarder dan de lichtere gronden op een dun kleipakket dicht bij het Veluwemeer. Met de sterk toegenomen teelt van groenten en bollen kijkt men daar nu net andersom tegenaan zo begreep ik uit LTO-kringen aldaar.

Ik begrijp als econoom heel goed dat landbouwers graag over meer grond willen beschikken, terwijl de prijzen al zo hoog zijn dat velen dat niet kunnen betalen. En dat men momenteel in een situatie verkeerd die unfair is en waarin men zich geschoffeed voelt omdat er wel extra duurzaamheidseisen worden gesteld, maar niet wordt geregeld dat de overheid dat via eco-systeemdiensten vergoed of de voedingsmiddelenbedrijven ervoor moeten betalen, zodat de rekening bij boeren terecht komt met versnelde koude sanering als gevolg.

Ook los daarvan kan er inderdaad veel binnen de bebouwde kom worden gebouwd. Het werkgebied van Vallei en Veluwe kent heel veel NS-stations, waar veel meer hoogbouw juist ook voor kleinere huishoudens kan worden gebouwd. Met name ook bij kleinere stations als bv. Nunspeet. 't Harde, Veenendaal-de Klomp of Dieren. Dat helpt ook aan de mobiliteitsopgave. Maar het is tegelijkertijd onrealistisch om te veronderstellen dat er helemaal geen Vinex-wijken komen, of dat het zo dramatisch zou zijn dat (om een wat ouder voorbeeld te geven) in een hoek van een paar snelwegen bij Ede voor diezelfde landbouw een nieuwe veiling is gebouwd of andere bedrijven zijn verschenen op landbouwgrond. En het is natuurlijk een beleidskeuze, maar het idee van een paar inwoners van Stroe om hun dorp via de wedergeboorte van een oud NS-station tot poort van de Veluwe te maken en de recreatie te versterken zou door mij niet afgewezen worden als dat een tiental vruchtbare hectare landbouwgrond kost. En al helemaal niet als dat het voor een paar boeren mogelijk maakt hun recreatietak uit te bouwen of een paar ha om te zetten in een landgoed nieuwe stijl met meer zorglandbouw. (Overigens opvallend dat het woord recreatie nauwelijks of niet voorkomt in de BOVI-Act, terwijl steeds duidelijker is dat recreatie en natuur soms ook gescheiden moeten worden).

- Stukje Vallei en Veluwe: redactioneel: het woord 'en' is onterecht achter 'de IJssel en Neder-Rijn en niet langer gevoed worden"
- Stukje Veilig Water: hier gaat het niet altijd over waterveiligheid. Er staat ook het nodige over zoetwaterbeschikbaarheid. Ik zou hier juist een beschouwing verwachten over bv.

reserveringsruimte voor brede deltadijken die die 2 a 3 meter zeespiegelstijging (en situaties zoals in januari met hoge waterafvoer bij storm op zee maar dan veel sterker) kunnen opvangen. Of de inrichting van waterbergingsgebieden in bv. de Vallei, ook om Amersfoort te ontlasten (en waar boeren voor de schade aan hun grasland, dat overigens wel wat kan hebben, worden vergoed uit een blauwe dienst).

- Schoner water: dit gaat over waterzuivering zo blijkt bij lezing. Wie deze zijde van de leporello aan de muur hangt, verwacht wellicht toch ook wat (ergens op het hele blad) over aanpak bij de bron, gezien de KRW problematiek: medicijnresten, gewasbeschermingsmiddelen, (nieuwe complexe) chemische stoffen industrie etc.

Tot zover mijn reflectie. Ik hoop dat het u helpt om de BOVI-Act om te zetten in een krachtig waterbeleid voor een inrichting van Vallei en Veluwe waar we willen en goed kunnen wonen en werken, ook in een eeuw die door forse klimaatstress zal worden gekenmerkt.

Krijn Poppe

23.februari 2024

Beste,

Dank je wel voor het delen van de Actualisatie van de BOVI2050 en je verzoek om onze reactie en eventuele toevoegingen. Een erg mooi en inspirerend document is het geworden!

We herkennen veel in de visie, als WUR zijn wij het er helemaal mee eens dat de natuurlijke systemen de basis vormen van ons landschap, van onze samenleving. En dat wij ons, als mens, naar moeten richten. Water en Bodem sturend! Groenblauwe verdichting, veradering, flanken, schoner water en groene longen! We zien het op veel manieren in jullie document terugkomen.

Mooi ook om te zien dat Waterschap Vallei en Veluwe haar taakopvatting breder ziet dan alleen op de kerntaken. Water(beheer) is nu eenmaal niet los te zien van de bodem, en ecosystemen zijn breder dan alleen de watergang.

Het stuk straalt ook daadkracht en lef uit, nodig om de soms moeilijke en wellicht pijnlijke beslissingen te nemen. “Niet alles kan overal” en soms moet iets dus niet meer. De geschetste meerlagen-benadering en de omkering naar een bottum-up redenering is mooi en zou sturend moeten zijn op veel meer plekken in onze samenleving.

De actualisatie sluit ook goed aan bij onze, in ontwikkeling zijnde, nieuwe strategie. Het nieuwe WUR-narratief straalt een toekomst uit waar mens en natuur in balans met elkaar zijn en ziet veel meer een gezonde leefomgeving als basis voor onze bestaanszekerheid.

We zien een groot enthousiasme om met partners aan de slag te gaan om de vraagstukken en uitdagingen die er zijn samen aan te gaan pakken. Als WUR staan we er zeker voor open om met WSVV samen te ontdekken, te experimenteren hoe we kennis en praktijk kunnen inzetten om de vraagstukken zo goed, duurzaam en efficiënt mogelijk te kunnen aanpakken.

Wij adviseren om eerst naar op Natuur gebaseerde oplossingen (“Nature-based solutions”) te zoeken alvorens (of samen met) technische oplossingen in te zetten.

Wat ons betreft zou het stuk ook veel nadrukkelijker innovatie mogen uitstralen in de governance van waterbeheer, misschien zou dat in de toekomst beter omgevingsbeheer mogen heten, om maar eens iets te noemen? Ook zijn de socio-culturele aspecten van het werken aan water zó belangrijk dat dat volgens ons meer de nadruk zou moeten mogen krijgen.

Daarnaast is het goed om te noemen dat sommige keuzes pijn zullen gaan doen; inderdaad kan niet alles overal. Klimaatmitigatie (minder broeikasgassenuitstoot), waterkwaliteit en diffuse bronnen, de stikstofproblematiek zullen vragen om moedige besluiten die niet alleen met “verbindend waterbeheer” opgelost kunnen worden.

Verder adviseren wij rondom het thema “Schoner water” ook daar meer een systeembenadering te gebruiken. De rioolwaterzuivering als schakel tussen mens en natuur te zien en zo die twee aan elkaar te verbinden. Dynamische systemen koppelen is een uitdaging, maar biedt ook kansen. Een levend systeem als een watergang heeft niet continue dezelfde eisen, een rioolwaterzuivering kan niet dezelfde kwaliteit leveren. Door de twee

veel dynamischer aan elkaar te verbinden, ook vergunning technisch, zal de relatie veel beter afgestemd zijn.

Wij zien een mooie ambitie en met de voorliggende actualisatie zien wij dat jullie de nieuwste inzichten en kennis weten te vertalen naar de BOVI2050. Graag blijven wij in gesprek, en verdiepen en verbreden wij onze relatie om onze gezamenlijke visies te verwezenlijken.

Met vriendelijke groeten,

Bram de Vos, mede namens Arjan Budding

Dr. J.A. (Bram) de Vos
Managing Director
Environmental Sciences Group
Wageningen University & Research
P.O. Box 47, 6700 AA Wageningen
Wageningen Campus
Droevendaalsesteeg 3, 6708 PB Wageningen
Tel. +31 (0)317 481818

www.wur.nl/environmental-research
www.wur.nl/university
www.disclaimer-nl.wur.nl

Waterbeheer vraagt om samenwerking en harde keuzes

De klimaatverandering is structureel en vraagt om blijvende oplossingen om de voedselproductie en leefbaarheid van regio's te borgen. Maar het vraagt ook vooral samenwerking tussen boeren, buren en bestuurders.

Ook de laatste zomer teisterde de droogte boeren en tuinders. Het tekort aan regen was groot en zat eind juni zelfs tegen droogtejaar 1976 aan. Waterschappen in Noord-Brabant en Gelderland stelden beregeningsverboden in. Daarentegen was april een kletsnatte maand met gemiddeld 66 millimeter neerslag tegenover normaal 40 millimeter.

2023 was dus een jaar van uitersten, maar het jaar gaat vooral de boeken in als een seizoen met een kletsnatte oogst. Het is lang niet iedere akkerbouwer gelukt om alle aardappelen en suikerbieten uit de grond te krijgen.

Het staat niet op zichzelf. Van de laatste zes groeiseizoenen waren er vijf extreem. 2018, 2019 en 2020 waren kurkdroog. 2021 was een relatief 'normaal' seizoen. 2022 was opnieuw een droog en heet jaar.

Weersvoorspellingen van onder meer het KNMI laten zien dat de kans op extremen in de komende vijftig jaar alleen maar toeneemt. Boeren en tuinders zullen zich moeten wapenen. Het elk seizoen binnenhalen van een goede oogst, wordt een steeds grotere uitdaging.

Niet alleen crisisdenken

Die vernatting, verdroging, verzilting van de grond en het verschuiven van seizoenen zijn effecten van klimaatverandering. Door vooraf in te spelen op deze effecten, bereiden agrarisch ondernemers zich voor.

Dit vraagt een andere manier van denken. Vaak wordt er nog te veel vanuit crisisdenken en kortetermijnvisies gehandeld. De huidige aanpak van de effecten van extreme weersomstandigheden die voelbaar zijn op het boerenerf en in polders, natuurgebieden, dorpen en steden leiden niet tot langdurige oplossingen. Heeft crisisdenken dan geen zin? Zeker wel. Crisisdenken is nuttig voor flexibele kortetermijnoplossingen op het eigen erf of gebied, zoals water uit de omringende sloten pompen om akkers te beregenen, tijdelijk het waterpeil te verhogen en aanbrengen van stuwen of afsluiters. Maar het leidt niet tot een aanpak voor de lange termijn.

Versterken van de eigen positie

Om de gevolgen van het veranderende weer structureel op te vangen, is een andere manier van denken nodig. En vooral samenwerking.

De droogte afgewisseld met langdurige natte perioden is immers een structureel verschijnsel. Dat dwingt boeren en bestuurders om naar oplossingen voor de lange termijn te kijken. Zij zullen aan de slag moeten met risicomanagement om de voedselproductie en de leefbaarheid van regio's ook in de toekomst te beschermen.

Een voorbeeld is waterberging om wateroverlast te voorkomen en aan de andere kant reserves aan te leggen voor periodes met extreme en lange droogte. Dat vraagt om samenwerking van grondeigenaren, natuurorganisaties, boeren en waterschappen in de regio.

De gebiedsgerichte aanpak is bij uitstek een voorbeeld waar nadrukkelijk samengewerkt wordt door boeren, bestuurders, natuurorganisaties en waterschappen aan langetermijnplannen om milieu-, klimaat- en ruimtelijke ordeningsvraagstukken met elkaar op te lossen. Het vraagt om duidelijke en harde keuzes.

Niet ophouden bij de erfscheiding

Met een langetermijnvisie kunnen boeren, burens, banken en bestuurders niet alleen de positie van hun onderneming en organisatie versterken, maar ook de keten en het gebied. Want wat de een over heeft, kan een ander tekort komen. Die balans zoeken in samenwerking met je burens en het gebied waar je woont en werkt, is essentieel. Immers de effecten van klimaatverandering houden niet op bij de erfscheiding.

Esther de Snoo is landbouwjournalist en hoofdredacteur van vakblad Nieuwe Oogst.